

که نیاز واقعی دارند ممکن است رخ دهد به همین جهت این اصل در پی پیشگیری از آن برآمده است. مطابق اصل ۱۴۱ کارکنان دولت نمی‌توانند مشاغل متعددی را دارا باشند که با توجه به فلسفه این اصل، دولت را می‌توان اعم از قوه مجریه دانست و این اصل را بر سایر قوا نیز لازم‌الاجرا دانست. یکی از مهم‌ترین دلایل منع تعدد مشاغل، تعارض منافع به وجود آمده در اثر این مشاغل است که موجب قربانی شدن منافع عمومی و سعی در کسب منافع خصوصی یا تعارض منافع نهادهای شاغل در آن دانست که بالاخره به ضرر یکی از این نهادها تمام می‌شود و فرد شاغل نمی‌تواند منفعت قابل انتظار و حداکثری را نصیب نهاد شاغل در آن نماید. اصل ۱۴۲ به اعلام دارایی برخی از مسئولان و مقامات عمومی جمهوری اسلامی ایران پرداخته است که این اعلام در جهت شناسایی تعارض منافع کاربرد فراوانی داشته و در جهت مدیریت آن برای رئیس قوه قضاییه چراغ راه می‌باشد.

قانون نظارت بر قضاات مصوب سال ۱۳۹۰ نیز یکی دیگر از قوانین متضمن پیش‌بینی مصادیق تعارض منافع در نظام قضایی است که در مواد ۱۵، ۱۶ و ۱۷ به برخی از آنان از جمله صدور رأی غیرمستدل، تعیین وقت دادرسی خارج از نوبت، سوءاستفاده از اموال و امکانات عمومی، اشتغال هم‌زمان، خارج کردن مستندات از لوائح طرفین و پذیرش هدیه از سوی قضات اشاره شده است. قانون رسیدگی به دارایی مقامات، مسئولان و کارگزاران جمهوری اسلامی ایران نیز متضمن مدیریت تعارض منافع است که در رابطه با اعلام دارایی مقامات عمومی تصویب شده که یکی از عناصر اساسی مدیریت تعارض منافع مقامات عمومی به شمار می‌رود.

ماده ۱۳ قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد مصوب ۱۳۹۰ مقرر می‌دارد: مسئولان مشمول این قانون باید هرگونه تبانی در معاملات دولتی، اعمال نفوذ برخلاف حق و مقررات قانونی، دخالت در معاملات دولتی در مواردی که ممنوعیت قانونی دارد، تحصیل مال نامشروع، استفاده غیرمجاز یا تصرف غیرقانونی در وجوه یا اموال دولتی یا عمومی و یا تضییع آن‌ها، اخذ وجه یا مال غیرقانونی یا امر به اخذ آن، منظور نمودن نفعی برای خود یا دیگری تحت

هر عنوان اعم از کمیسیون، پاداش، حق‌الزحمه یا حق‌العمل در معامله یا مزایده یا مناقصه را به مقامات ذی‌صلاح اطلاع دهند که این امر را نیز می‌توان در راستای افشاگری و پیشگیری از تعارض منافع عنوان کرد.

قانون رسیدگی به اموال و دارایی‌های مقامات، مسئولان و کارگزاران جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۹۴ مجمع تشخیص مصلحت نظام از دیگر قوانین مهم در سپهر تقنینی کشور است که در صورت اجرای مستمر و جدی، امید آن می‌رود بسیاری از موقعیت‌های تعارض منافع کشف شده و از دست‌اندازی مسئولان به منافع عمومی پیشگیری کرد. این قانون با پیش‌بینی گستره زیادی از مسئولان، آنان را ملزم به اعلام دارایی خود کرده که در صورت بررسی نهادهای ناظر می‌توان موقعیت‌های تعارض منافع احتمالی را تشخیص داد. قانون ممنوعیت تصدی بیش از یک شغل مصوب ۱۳۷۱ اعلام کرده است که هر شخص می‌تواند تنها یک شغل دولتی را عهده‌دار شود. این قانون بسیاری از موقعیت‌های تعارض منافع مانند تعارض مشاغل، تعارض درآمد و وظایف و اتحاد مجری و ناظر را از بین برده و زمینه‌ساز بهبود مدیریت تعارض منافع در کشور می‌شود.

تجربیات سایر کشورها

در اقصی نقاط دنیا، دولت‌ها سیاست‌هایی را برای تعارض منافع در قوای مجریه، مقننه و

۹۹ اصل ۸ قانون اساسی را می‌توان یکی از نموده‌های قانونی نسبت به جواز افشاگری در قبال فساد و تعارض منافع تلقی کرد زیرا از جمله مصادیق منکر، تعارض منافع می‌باشد. مطابق اصل ۴۸ نیز در بهره‌برداری از منابع طبیعی و استفاده از درآمدهای ملی نباید بین استان‌ها و مناطق کشور تبعیضی در کار باشد و تصمیم‌گیران و تقسیم‌کنندگان باید با توجه به ظرفیت‌ها و نیازهای منطق مختلف آن را تقسیم کنند. ۶۶

قضائیه تدوین می‌کنند که این سیاست‌ها بر کلیت نظام سیاسی حاکم است ولی برای قوای مختلف ممکن است متفاوت باشد. برای مثال در حالی که کشورها قوانین عمومی ضدفساد که بر همه قوا حاکم است را در دستور کار خود قرار داده‌اند ولی مقررات و کدهای خاصی نیز برای هریک از قوا در مورد استانداردهای رفتاری برای پیشگیری از تعارض منافع پیش‌بینی شده است که با توجه به جنس خاص هر قوه که کارکردهای ویژه‌ای را بر عهده دارند این معیارها تدوین و اجرا می‌شود. کدهای رفتار حرفه‌ای بهترین مکانیسم تضمین رفتار حرفه‌ای و در چارچوب مقررات عرفی محسوب می‌شوند که در قوای مختلف خط‌مشی رفتاری کارکنان آن نهاد را مشخص می‌کنند. بسیاری از دولت‌ها مدیریت تعارض منافع را از طریق رویکردهای پیچیده‌ای هم‌چون آموزش، کارآموزی، شفافیت و نظام‌های نظارت کارا را دنبال می‌کنند و از ممنوعیت، محدودیت و مجازات اداری و جزایی تعارض منافع دوری کرده‌اند.

تاکنون اسناد زیادی در رابطه با پیشگیری و مدیریت تعارض منافع در سطح بین‌المللی به تصویب رسیده است که شاه‌بیت آنان لزوم تصویب قوانین داخلی کشورها متناسب و با الگوگیری از این اسناد است. از جمله این اسناد می‌توان به ۱- راهنمای مدیریت تعارض منافع در بخش خدمات عمومی سازمان توسعه اقتصادی - اجتماعی ۲- تصویب‌نامه شورای اروپا موسوم به ۲۰ راهکار اصولی برای مبارزه با فساد ۳- توصیه‌نامه شماره R (۲۰۰۰) ۱۰ شورای وزیران اتحادیه اروپا با عنوان کد رفتاری مقامات عمومی ۴- معاهده ضد فساد سازمان ملل ۵- معاهده اتحادیه آفریقا در پیشگیری و مبارزه با فساد ۶- معاهده ضد فساد کشورهای آمریکایی اشاره کرد. همچنین به موجب بند ۴ ماده ۷ کنوانسیون مبارزه با فساد سازمان ملل، کشورها باید بر اساس قانون داخلی خود شفافیت و منع تعارض منافع را ترویج دهند.

قانونی که در آمریکا مدیریت تعارض منافع را تنظیم‌گری می‌کند، قانون کد رفتار حرفه‌ای هیئت حاکمه نام دارد که مصوب ۲۰۰۳ میلادی است. مطابق ماده ۱ این قانون، کمیته رفتار حرفه‌ای وظیفه درخواست افشای سالانه در مورد